

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของโรงเรียนในการส่งเสริมด้านคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 เพื่อให้ได้แนวคิดในการวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเสนอตามลำดับ ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม

- 1.1 ความหมายของคุณธรรม จริยธรรม
- 1.2 ความสำคัญของคุณธรรม จริยธรรม
- 1.3 หลักคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมในการดำรงชีวิตที่รับผิดชอบต่อสังคม
- 1.4 ความสำคัญของมรรค 8 แห่งการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม

2. นโยบายด้านการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในโรงเรียน

- 2.1 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม
- 2.2 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542
- 2.3 หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544
- 2.4 การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนใน โรงเรียนการศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - 2.4.1 ด้านวินัย ความเป็นระเบียบเรียบร้อย
 - 2.4.2 ด้านความประพฤติ
 - 2.4.3 ด้านความเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละเพื่อส่วนรวม
 - 2.4.4 ด้านความซื่อสัตย์สุจริต
- 2.5 บริบทของโรงเรียนมัธยมในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3

3. แนวคิดเกี่ยวกับ โรงเรียนวิถิพุทธ

4. สภาพการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของโรงเรียนมัธยมในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

เขต 3

5. บทบาทของโรงเรียนในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 6.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 6.2 งานวิจัยต่างประเทศ
7. กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม

ความหมายของคุณธรรม จริยธรรม

ความหมายของคุณธรรม จริยธรรม และศาสนา ซึ่งเป็นส่วนประกอบของกันและกัน จะเห็นได้ว่า ปรัชญาคุณธรรม (Moral Philosophy) นั้นเป็นส่วนประกอบของคุณธรรม (Moral) และจริยธรรม (Ethics) โดยมีศาสนา (Religion) เป็นความเชื่อสูงสุดที่มีอำนาจสั่งศักดิ์สิทธิ์ เข้ามาร่วมกัน จนเกิดความนิยมนับถือและปฏิบัติตามหลักคำสอน ซึ่งเป็นกฎของสังคมด้วย จากการศึกษาความหมาย เกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม ได้มีรายงาน และเอกสารจาก ผู้ทรงคุณวุฒิ หลายท่าน ได้ให้ความหมายดังนี้

พระเทพวิสุทธิเมธี (พุทธทาสภิกขุ, 2538 : 133) ได้กล่าวถึงคุณธรรมจริยธรรม หมายถึง เรื่องที่พึงกระทำ ควรกระทำ ต้องกระทำ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต, 2541 : 48) ได้กล่าวถึงความหมายของ คุณธรรมจริยธรรมหมายถึง การปฏิบัติสิ่งทั้งหลายในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง ดีงาม พระครูปลัดสีลวัฒน์ (สง่า สุภโณ ณะ ระนอง สำนักงานโครงการบัณฑิตศึกษา, 2545 : 15) ได้ให้ความหมาย คุณธรรม จริยธรรมว่า หมายถึง การปฏิบัติให้รู้เท่าทันอารมณ์ในการดำเนินชีวิต เพื่อความมั่นคง จอห์น ดิวอี้ (John Dewey 1986 : 301-305) อ้างถึงใน พิภพ วังเงิน, 2545 : 185) ได้ให้ความหมายคุณธรรม จริยธรรม หมายถึง หลักความประพฤติที่ไม่มีใครคนใด คนหนึ่งผูกขาด หรือ ตัดสินใจ ฮาวิกเซอร์ท (Hawik Horth, 1970 : 261 – 360; อ้างถึงใน พรทิพย์ บุตานันต์ 2540 : 32) ได้ให้ความหมายของ คุณธรรม จริยธรรม หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ของมนุษย์ต่อตนเองให้เกิดประโยชน์แก่ร่างกาย ความสำเร็จของงาน และเลือกปฏิบัติในสิ่งที่สังคมยอมรับ และมีคุณค่า ต่อตนเอง ซึ่งมีแนวโน้มจะปฏิบัติต่อไปจนตลอดชีวิต พิภพ วังเงิน (2545 : 96) ให้ความหมาย คุณธรรม จริยธรรม หมายถึง แนวทางประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิต

จากความหมายตามที่คุณวุฒิกล่าวไว้สามารถ สรุปความหมาย คุณธรรม จริยธรรม หมายถึง หลักและแนวคิด ในการประพฤติปฏิบัติที่ดีงามและถูกต้องในการดำเนินชีวิตอย่างมีสติ อยู่ร่วมกับคนอื่น ได้ และสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ความสำคัญของคุณธรรม จริยธรรม

คุณธรรม จริยธรรมเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของคนทั่วไปมีความสำคัญ ดังที่ผู้ทรงคุณวุฒิกล่าวไว้ว่า

พระมหาธีรวงศ์ (2537: 287) กล่าวว่า ความสำคัญของคุณธรรม จริยธรรม คือ ทำให้ผู้ปฏิบัติมีกิริยา วาจาดีงาม มีความสบายใจ มีความสุขใจ และได้รับความนิยมนิยมชมชอบ ได้รับการยกย่องจากผู้อื่นที่พบเห็น พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต. 2541 : 82) อธิบายว่าการมีคุณธรรม จริยธรรม คือ การรู้จักตรวจสอบ เลือกดัดสนใจในแนวทางที่ถูกต้อง ทำให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี ทำให้ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน ทำให้สังคมมีความสงบสุขน่าอยู่ ผู้ที่ปฏิบัติ เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 (กระทรวงศึกษาธิการ. 2545 : 35) ได้ระบุความสำคัญของคุณธรรม จริยธรรม คือ เป็นจุดมุ่งหมายในการพัฒนาผู้เรียน และเป็นตัวบ่งชี้ถึงความเจริญของงานของพัฒนาการของผู้เรียน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. (2546 : 5) ได้ระบุความสำคัญในหมวด 1 บททั่วไป ความมุ่งหมายและหลักการ มาตรา 6 เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545 – 2549 (2545 : 6) ระบุความสำคัญของคุณธรรม จริยธรรม คือ เพื่อพัฒนาชีวิตของคนในสังคมให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นคนดี คนเก่ง และมีสุขสมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ ในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

จากความหมายที่ผู้ทรงคุณวุฒิกล่าวไว้สามารถอธิบายถึงความสำคัญของคุณธรรม จริยธรรม สามารถสรุปได้ว่า คุณธรรม จริยธรรมทำให้ผู้ที่ประพฤติ ปฏิบัติ มีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ เป็นคนดี คนเก่งของสังคม ทำให้ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข และเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม

หลักคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมในการดำรงชีวิตที่รับผิดชอบต่อสังคม

สังคมปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาไปอย่างมากโดยเฉพาะทางด้านเทคโนโลยีและด้านวัตถุ ยิ่งสังคมมีความเจริญมากเพียงใด คุณธรรมและความรับผิดชอบต่อคนในสังคมย่อมมีความจำเป็นมากตามไปด้วยเพื่อเป็นปัจจัยในการพัฒนาสังคมให้เจริญอย่างสมดุลมากที่สุด

การดำเนินชีวิตของพลเมืองที่คตินั้นพลเมืองจะต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคม คือ รับผิดชอบต่อบทบาทและหน้าที่ของตนสำหรับ พัฒนาสังคมให้ประสบความสำเร็จ โดยการเรียนรู้กฎเกณฑ์ทางสังคม มีการดำเนินชีวิตตามวิถีประชาธิปไตย หรือตามกฎหมายรัฐธรรมนูญช่วยในการจัดระเบียบสังคม ถึงแม้แต่ละบุคคลจะมีความแตกต่างกันตามหน้าที่และบทบาทที่สังคมนั้นเป็นตัวกำหนดการวางตนให้อยู่ในกาลเทศะที่เหมาะสมไม่ว่าจะอยู่ในบทบาทและหน้าที่ใดก็ตาม สิ่งหนึ่งที่ละเลยไม่ได้

คือ การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมควรกำหนดเป็นขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติที่ถูกต้อง เพื่อเป็นการปลูกฝังคุณงามความดีให้คงอยู่

ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม นั้น พิมพ์พรรณ เทพสุเมธานนท์ และคณะ (2544 : 262) กล่าวว่า ต้องคำนึงถึงองค์ประกอบต่อไปนี้

1. ความเข้าใจของการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ตามระดับอายุ ผู้สอนควรเรียนจิตวิทยา เปิดโอกาสให้บุคคลแสวงหาความรู้จากสิ่งแวดล้อมภายนอก
2. ความรู้ที่ชัดเจนในระดับจริยธรรม สร้างแรงจูงใจที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดพัฒนาการตามสติปัญญาให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้
3. การใช้ความรู้คู่ขนาน คือ ด้านบวกเพื่อเพิ่มพูนส่งเสริมให้มีความเจริญด้านความดี และด้านลบ เพื่อสังวรระวังไม่นำมาเป็นเยี่ยงอย่าง
4. การสอนโดยการสร้างศรัทธา เพราะพิสูจน์ผลแห่งความดีได้โดยใช้หลักการให้เหตุผล
5. การปลูกฝังจริยธรรมเป็นหน้าที่ของทุกคน และเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนในสังคม
6. การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้โดยใช้หลักธรรมทางศาสนาเป็นเครื่องหล่อหลอมจิตใจ และยึดเป็นหลักปฏิบัติ
7. การใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม กล่อมเกลา ชักเย้ายูงให้ผู้เรียนซึมซับกฎเกณฑ์รู้คุณค่าของสังคมได้ด้วยตนเอง
8. ผลการเลือกตัดสินคุณค่าการวิเคราะห์ค่านิยมจากพฤติกรรมที่เห็นเด่นชัด เพื่อให้ผู้ได้รับการปลูกฝังสามารถวิเคราะห์พฤติกรรมมากยิ่งขึ้น จนถึงขีดเกณฑ์พฤติกรรมของตนเอง และสร้างเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ได้อย่างสมบูรณ์

ความสำคัญของมรรค 8 แห่งการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม

คุณธรรม จริยธรรม คือ คุณสมบัติของความเป็นมนุษย์ อันเป็น ไปเพื่อความสุขของตนเอง และการอยู่ร่วมกัน หรือศีลธรรม จริยธรรมยังเป็นผู้มีจิตใจสูง ไม่เห็นแก่ตัวฝ่ายเดียว แสดงออกโดยการไม่เบียดเบียน มีความเมตตา กรุณา มุ่งช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์ (อาภากรณ์ กิจศิริ, 2552 : 1) เขียนไว้ดังนี้

มรรค 8 แห่งการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ประกอบด้วยผู้ปกครองทุก ๆ ระดับต้องตั้งอยู่ในความถูกต้อง ไบรเวณได้สังเกตมานานแล้วว่า ถ้าผู้ปกครองไม่ตั้งอยู่ในความสุจริตยุติธรรมแล้ว บ้านเมืองจะหายนะทุกประการ เพราะการประพฤติปฏิบัติของผู้ปกครองกระทบทุกอณูของสังคม ฉะนั้น การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ผู้ปกครองทุกระดับ ตั้งแต่นายกรัฐมนตรี และคณะรัฐมนตรี ลง ไปจนถึงหัวหน้าครอบครัว ต้องเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม ครอบครัวอบอุ่น การอยู่กันเป็น

ครอบครัวผดุงคุณธรรมและจริยธรรม เด็กและคนหนุ่มสาวที่ไม่ได้อยู่กันเป็นครอบครัว มีความเสี่ยงต่อความสูญเสียสูง เช่น คนงานที่จากบ้านมาอยู่ใน โรงงานเศรษฐกิจจะคำนึงถึงเงินเท่านั้น ไม่ได้แต่ต้องถึงการอยู่กันเป็นครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง ชุมชนเข้มแข็งเป็นเครื่องผดุงคุณธรรม จริยธรรม ต้องส่งเสริมให้เกิดการรวมตัวร่วมคิดร่วมทำ (ความเป็นชุมชน) ในทุกพื้นที่ ทุกองค์กร และทุกเรื่อง การมีสัมมาชีพเต็มพื้นที่ การมีสัมมาชีพเต็มพื้นที่เป็นรากฐานของการอยู่ร่วมกันอย่างร่มเย็นเป็นสุข สัมมาชีพที่ไม่เบียดเบียนตนเอง ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อม และมีรายจ่ายน้อยกว่ารายได้ สัมมาชีพเป็นบูรณาการของความดี ขณะที่จิตพิไม่ใช้การพัฒนาควรปรับจากการวัดกันด้วยเงินหรือจีดีพี ไปเป็นการวัดกันด้วยการมีสัมมาชีพเต็มพื้นที่ ซึ่งทำเป็นนโยบายสนับสนุนได้ เช่น การใช้ที่ดิน การใช้เทคโนโลยี ข้อมูลข่าวสาร การศึกษา เป็นต้น การมีสปิริตแห่งการเป็นอาสาสมัครเต็มแผ่นดิน รัฐบาลควรมีนโยบายส่งเสริมให้ นักเรียน นิสิต นักศึกษา ข้าราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ ภาคเอกชน ใช้ช่วงเวลาหนึ่งในแต่ละปี เป็นอาสาสมัครเพื่อเพื่อนมนุษย์ ซึ่งจะไปกระตุ้นเมล็ดพันธุ์แห่งความดีในจิตใจของแต่ละคนให้งอกงาม ขึ้นมา และเป็น การเชื่อมโยงมนุษย์เข้าหากันด้วยความเมตตากรุณา ส่งเสริมการพัฒนาจิตให้เป็นวิถีชีวิต ในขณะที่จิตใจสามารถฝึกอบรมให้มีความสุขได้ ฝึกอบรมให้ลดการเห็นแก่ตัวได้ ฝึกอบรมให้มีสติ มีสมาธิ มีปัญญาอื่นๆ ขึ้น ได้ คนปัจจุบันกลับเกือบไม่มีการพัฒนาจิตใจเลย ควรส่งเสริมการพัฒนาจิตให้เป็นวิถีชีวิตของผู้คน ทั้งในระบบ โรงเรียนและนอกระบบ โรงเรียน ส่งเสริมให้มีศูนย์พัฒนาจิตมาก ๆ ทั้งสถาบันทางศาสนา หรือที่ทำโดยฆราวาส การศึกษาที่เข้าถึงความดี การศึกษาของเราเกือบทั้งหมดเอาวิชาเป็นตัวตั้ง จึงเข้าไม่ถึงความดี ในขณะที่ในพื้นที่มีคนคิดดีทำดีอยู่ การศึกษาของเราไม่รู้จักคนเหล่านั้น การศึกษาทุกระดับควรไปศึกษาวิจัยในพื้นที่ให้รู้จักคนดี ๆ แล้วนำมาสื่อสาร เรียนรู้กัน เรื่องของคนดีก็จะเข้าไปสู่ตัวผู้เรียน นอกจากนั้น เนื่องจากเรามีโครงสร้างของการศึกษา อยู่เต็มประเทศ เมื่อการศึกษาหันไปแสวงหาคนดีในพื้นที่ เราจะสร้างฐานข้อมูลของความดีขึ้นมา เต็มแผ่นดิน ทำให้ความดีเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย และเป็นแหล่งเรียนรู้ ทำให้ความดีในแผ่นดิน มีกำลัง การสื่อสารความดี การสื่อสารเป็นสิ่งที่พื้พลังมาก ทั้งทางบวกและทางลบ ควรมีการสื่อสารให้คนทั้งประเทศเข้าถึงความจริง ความดี และความงาม เป็นเรื่องของความดี การสื่อสารความดีเป็น ความดีประการที่ 8 ที่ทำให้ความดีทุกข้อมีพลังมากขึ้น คือ การปลูกความดีให้เด็กไทยนักวิชาการ ในประเทศไทยหลายคนออกมาชี้ว่า เด็กไทยกำลังขาดคุณธรรม จริยธรรม จึงควรส่งเสริมให้เด็ก เรียนรู้การทำความดีตั้งแต่ยังเล็ก ๆ ในขณะที่เขวกันสถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและ ครอบครัวมหาวิทยาลัยมหิดล ได้ทำวิจัยคุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ใน ประเทศไทย พบว่า สถาบันการศึกษาถูกคาดหวังจากบุคคลต่าง ๆ จะเป็นสถาบันที่ทำหน้าที่ ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมเคียงคู่กับครอบครัวและสถาบันศาสนา หรือ บวร คือ บ้าน วัด โรงเรียน

ขณะที่พฤติกรรมที่เป็นปัญหาของเด็กไทยเกิดจาก สื่อ เช่น โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต แผ่นซีดี รวมถึง โทรศัพท์มือถือที่เผยแพร่ค่านิยมไม่พึงประสงค์ อาทิ การแต่งกาย ใช้จ่ายของราคาแพง ตั้งกลุ่มแก๊ง ใช้ความรุนแรง มั่วสุมทางเพศ ครอบครัวยุ่งทำงานหาเงินจนไม่มีเวลาอบรมลูก พ่อแม่บางคน เป็นแบบอย่างไม่ดีให้แก่ลูก เช่น เป็นนักลงสุรา เล่นการพนัน ชุมชน เกิดกิจการร้านค้าขายมุข ใกล้เคียงบ้านและ โรงเรียนมากมาย เช่น ร้านขายสุรา บ่อนการพนัน โรงแรมม่านรูด การาโอเกะ ร้านเกม เป็นต้น ซึ่งวัยรุ่นสามารถเข้าถึงได้โดยไม่มีผู้ใหญ่ควบคุม และ โรงเรียน ครูยังขาดความเข้าใจ ธรรมชาติของนักเรียน ไม่รู้วิธีการส่งเสริมนิสัยที่ดีให้แก่เด็กนักเรียน มักใช้วิธีเดิม ๆ เช่น การอบรม แบบบ่นว่า จุกจิก ลงโทษมากกว่าให้รางวัล ทำให้เด็กไม่ร่วมมือ ไม่เชื่อถือในตัวครู จากข้อมูล ดังกล่าวทางศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม) จึงได้ร่วมมือกับ โรงเรียนอนุบาลแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (มธ.) ในพระอุปถัมภ์ของสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ดำเนินการทดลองอนุบาลแห่งมหาวิทยาลัย คุณธรรมภายใต้โครงการ "วิถีธรรม วิถีไทย" โดย นราทิพย์ พุ่มทรัพย์ ผอ.ศูนย์คุณธรรม เล่าว่า ศูนย์ คุณธรรมต้องการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ในเด็กเล็กวัย 3-5 ขวบ ซึ่งเป็นวัยที่กำลังจดจำสิ่งต่าง ๆ ได้ดี รวมทั้งอยากให้ครู ใน โรงเรียนอนุบาลทุกคนมีใจพร้อมอยากที่จะสร้างเด็กดี สร้างนิสัยเด็กให้ เป็นเด็กที่มีคุณธรรม และสิ่งสำคัญที่เห็นว่า เป็นหัวใจสำคัญหลักที่ทำให้โครงการนี้เดินหน้าไปได้ คือ คุณครู ที่ต้องบ่มเพาะในเรื่องของการทำความดีให้แก่เด็ก ครูทุกคนต้องสร้างให้เด็กรู้จักการทำ ความดีที่เกิดขึ้นในตัวเด็กให้ได้ด้วยการทวน ซ้ำ ๆ ในขณะเดียวกัน โรงเรียนอนุบาลต้องดึง ผู้ปกครอง คุณพ่อ คุณแม่ มาร่วมรู้วิธีการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เด็กด้วย หากกระบวนการ เหล่านี้ได้รับการดูแลอย่างต่อเนื่อง จะสามารถทำให้เกิดการพัฒนาในเด็กได้เป็นอย่างดี ถ้าการ ทดลองส่งเสริมคุณธรรมใน โรงเรียนอนุบาลสำเร็จ ศูนย์คุณธรรมจะเผยแพร่สู่โรงเรียนอนุบาลอื่น ๆ ต่อไป ซึ่งก่อนหน้านี้เราได้ทดลองส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในส่วนของโรงเรียนประถม โรงเรียน มัธยม มหาวิทยาลัย ใน 4 ภูมิภาคไปแล้ว และตอนนี้ก็มีระดับ โรงเรียนอนุบาลเพิ่มขึ้นมา ถือได้ ว่า การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของศูนย์คุณธรรม สามารถครอบคลุมทุกระดับ

จิราภรณ์ ศิริทวิ (2542 : 34) กล่าวว่า ความคิดริเริ่ม การสร้างอนุบาลแห่งมหาวิทยาลัย คุณธรรมนี้เกิดจากการที่ คณะกรรมการ โรงเรียน ต้องการให้โรงเรียนมีจุดเด่นนำเสนอสังคม เน้นในเรื่องของคุณธรรมกับความเป็นไทย โดยมีหลักสูตรส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ภายใต้หัวข้อ วิถีธรรม วิถีไทย โดยโรงเรียนจะสอนให้ครูรู้กระบวนการสอดแทรกคุณธรรม ไม่ว่าจะเป็นการเล่า นิทานคุณธรรมให้เด็ก ๆ ฟัง เพราะเห็นว่า การปลูกฝังคุณธรรมตั้งแต่เยาว์จะทำให้เด็กซึมซับ เมื่อ โตขึ้นมาเขาจะ

รู้ว่าสิ่งไหนดีสิ่งไหนไม่ดี สิ่งที่โรงเรียนอนุบาลทำเป็นอันดับแรก คือ การพัฒนาคุณครู ที่จะต้องมีคุณธรรมก่อน และให้ครูเป็นผู้จัดกิจกรรม เช่น นอน อย่างไรให้มีคุณภาพ โดยเริ่มจากการแปร่งพื้น เปลี่ยนเสื้อผ้า นั่งบนที่นอน เพื่อสวดมนต์ไหว้พระ ก่อนนอนเราก็จะให้คุณครูเล่านิทานเชิงคุณธรรม ยกตัวอย่างเช่น เรื่องจิตอาสา ก็จะเป็นเรื่องจิตอาสาทั้งอาทิตย์ เรื่องความซื่อสัตย์ ก็จะเป็นเรื่องความซื่อสัตย์ทั้งอาทิตย์เช่นกัน เพราะในวัยเด็กต้องมีการเน้นย้ำบ่อย ๆ เด็กจะเกิดการจำ และทางโรงเรียนยังเชิญชวนให้ผู้ปกครองยืมหนังสือนิทานเชิงคุณธรรมจากโรงเรียนกลับบ้านเพื่อนำไปอ่านให้ลูกฟัง สิ่งเหล่านี้จะทำให้เด็กมีทิศทางในการดำเนินชีวิตมากขึ้น คณะกรรมการอำนวยการฯ กล่าว

สำหรับกิจกรรมที่ทางโรงเรียนนำมาส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม มีหลายประเภท เช่น แก้วมิตรภาพ ถ้าใครเหงา เศร้าใจ ก็ไปนั่งแก้วตัวนั้น เดี่ยวก็มีเพื่อนเดินเข้ามาคุยด้วย เป็นหลักสูตรการปลูกฝังความมีน้ำใจสร้างมิตรภาพที่ดี ความสามัคคีให้แก่เด็ก ๆ ซึ่งเด็กในโรงเรียนชอบมากให้ความสนใจเป็นพิเศษ อย่างไรก็ตาม การส่งเสริมคุณธรรมเด็กต้องเป็น โครงการระยะยาว หลังจากนี้ต้องตามผลทุก 3 เดือน หรือ 6 เดือน ว่าเด็กมีพัฒนาการกับเรื่องนี้มากแค่ไหน

วิจารณ์ พานิช (2549 : 6) กล่าวว่า ทางโรงเรียนรู้สึกยินดีและเป็นเกียรติที่ได้ร่วมมือกับศูนย์คุณธรรมบ่มเพาะคุณธรรมให้แก่เด็ก ยกตัวอย่างกิจกรรมแก้วมิตรภาพที่ทำให้เด็ก ๆ ตื่นเต้นไปด้วย ครูทุกคนจะแนะนำเด็กว่า ใครที่รู้สึกไม่มีเพื่อน หรือทุกข์ใจให้มานั่งที่แก้วตัวนี้ ซึ่งแก้วตัวนี้ตั้งอยู่บริเวณทางเดินเข้าหน้าอาคารเรียน ถ้าครูเห็นเด็กคนไหนมานั่งก็จะเข้าไปถามถึงปัญหา และช่วยให้เด็กคลายความทุกข์

การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ต้องทำอย่างต่อเนื่อง ไม่ขาดตอน และทุกรัฐบาลควรให้ความสำคัญกับเรื่องนี้ให้มากขึ้น หากปล่อยไว้โดยไม่ทำอะไรสังคมไทยอาจกลายเป็นสังคมที่ไร้ซึ่งคุณธรรม จริยธรรม โดยเฉพาะเยาวชนคนรุ่นใหม่ที่จะต้องเป็นกำลังสำคัญของชาติในอนาคต

นโยบายด้านการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในโรงเรียน

การประพฤติปฏิบัติตนในการดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทยปัจจุบันต้องเริ่มต้นจากภายนอกเข้าสู่ภายในโดยการนำความรู้และเหตุผล รวมถึงค่านิยมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ให้มีจิตสำนึกและค่านิยมที่ถูกต้องตามแนวทางพระพุทธศาสนาเพื่อเป็นการปลูกฝังคุณงามความดีที่ผ่านหลักคำสอนของศาสนาสืบไป

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต. 2541 : 103) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมไว้ดังนี้

1. คนไทยส่วนใหญ่เป็นพุทธศาสนิกชน ควรที่จะมีความรู้ความเข้าใจ และปฏิบัติ

สิ่งที่ถูกต้องจึงตามพระธรรมคำสอน จงทำความดี ละเว้นความชั่ว ทำจิตใจให้บริสุทธิ์

2. เป็นรากฐานของวัฒนธรรมไทย ของสังคม ไทยในการดำเนินชีวิต และทำงาน หรือทำหน้าที่ที่เป็นส่วนร่วมของคนในการพัฒนาสังคมไทย

3. พระพุทธศาสนาเป็นแหล่งคำสอน จริยธรรมที่เป็นมาตรฐานและยึดถือปฏิบัติในการพัฒนาชีวิต พัฒนาสังคมให้บรรลุประโยชน์และสันติสุขพระคริสตธรรมคัมภีร์ (สมาคมพระคริสตธรรมคัมภีร์. 2537 : 137) บัญญัติหลักคำสอนไว้ ในพระบัญญัติสิบประการว่า จงรักคนอื่นเหมือนรักตัวท่านเอง

พิภพ ชวงเงิน (2545 : 96) กล่าวว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานแนวคิดไว้ดังนี้

1. การรักษาความดี ความจริงใจ ต่อตนเองที่จะประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ และเป็นธรรม

2. การรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเองให้ประพฤติ ปฏิบัติอยู่ในความดี ความดี

3. การอดทนอดกลั้นและอดออมที่จะไม่ประพฤติล่วงความทugend ไม่ว่าจะด้วยประการใด

4. การรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริต และรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตน

เพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม

เพียเจท์ (Piaget, 1977 : 37 , อ้างถึงใน ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2524 : 13 - 16) นักจิตวิทยาชาวสวิส ได้ศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการทางสติปัญญาของมนุษย์เป็นผู้ริเริ่มทางความคิดว่า พัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์นั้นขึ้นอยู่กับพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคล เพียเจท์ได้แบ่งพัฒนาการทางจริยธรรมเป็น 3 ระยะ คือ

1. ระยะแรกเริ่มตั้งแต่เกิดถึงสองขวบ จริยธรรมเกิดจากผู้ใหญ่เป็นผู้สนองความต้องการของเด็ก เด็กไม่สามารถรับรู้ต่อสภาพแวดล้อมอย่างสมบูรณ์ ระยะนี้ถือว่าเป็นขั้นก่อนจริยธรรม

2. ระยะที่สองระดับอายุตั้งแต่ 2-8 ปี เด็กเริ่มมีการรับรู้ต่อสภาพแวดล้อมอย่างละเอียดลึกซึ้งยิ่งขึ้น เด็กต้องการกระทำหรือการกระทำตามที่พ่อแม่หรือผู้ใหญ่กำหนด ทั้งนี้เพราะเด็กต้องการความรัก ความเอาใจใส่ คำชมเชย การยอมรับจากผู้ใหญ่ จึงต้องกระทำตามคำสั่ง ดังนั้นระยะนี้จึงเป็นขั้นยึดคำสั่งเป็นใหญ่

3. ระยะที่สาม ระดับอายุตั้งแต่ 8 ปีขึ้นไป ระดับนี้เด็กมีพัฒนาการทางสติปัญญาสูงรู้อะไรถูกอะไรควร ไม่ควร จากความสามารถของตนเอง และจากการได้ปฏิสัมพันธ์ (Interaction) กับเพื่อน ๆ ทำให้เด็กยอมรับกฎเกณฑ์สากล สิ่งเหล่านี้จะนำไปสู่พัฒนาการทางจริยธรรมเป็นของตนเอง ดังนั้นระยะนี้จึงเป็นขั้นยึดหลักแห่งตน

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg, 1976 : 29 - 35) ได้ศึกษาค้นคว้า โดยอาศัยแนวทางของเพียเจท์ (Piaget) เป็นพื้นฐานซึ่ง โคลเบอร์กเชื่อว่าพัฒนาการทางการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมเป็นไปตามลำดับ บุคคลจะพัฒนาข้ามขั้นไปได้เพราะการใช้เหตุผลในระดับที่สูงขึ้นไป จะเกิดขึ้น ได้ด้วยการมีความสามารถในการใช้เหตุผลในขั้นต้นอยู่ก่อนแล้ว และต่อมาบุคคลจะได้รับประสบการณ์แก่ขั้นสูงต่อไปมีมากขึ้นตามลำดับ ส่วนเหตุผลในขั้นต่ำกว่าก็จะถูกใช้น้อยลงจนถูกละทิ้งไป โคลเบอร์กแบ่งการพัฒนาการออกเป็น 3 ระดับ แต่ละระดับแบ่งออกเป็น 2 ขั้น ดังนี้

1. ระดับก่อนกฎเกณฑ์เป็นพัฒนาการของเด็กอายุ 2 - 10 ปี เด็กจะใช้การลงโทษ และรางวัล เป็นการตัดสินใจตามความรู้สึก เป็นวัยที่เชื่อถือผู้ใหญ่ ความสนใจจะอยู่ที่ตนเองไม่เข้าใจระเบียบแบบแผนหรือกฎเกณฑ์ของสังคม พัฒนาการของเด็กวันนี้มี 2 ขั้น

1.1 ขั้นการใช้การลงโทษเป็นเหตุเป็นผลของการตัดสินใจ ซึ่งมีอายุระหว่าง 2 - 7 ปี เป็นขั้นการหลบหลีกการถูกลงโทษ เด็กจะทำตามกฎเกณฑ์ หรือคำสั่งของผู้ใหญ่เพราะกลัวการลงโทษ

1.2 ขั้นการตอบสนองความต้องการของคน เป็นเหตุเป็นผลในการตัดสินใจ ซึ่งมีอายุระหว่าง 7 - 10 ปี เป็นขั้นการแสวงหารางวัล เด็กจะทำได้ตามคำสั่ง กฎ ระเบียบต่างๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ตนต้องการ รางวัลเป็นสิ่งตอบแทนการตัดสินใจในการประพฤติปฏิบัติ

2. ระดับกฎเกณฑ์ เป็นพัฒนาการของเด็กอายุ 10 - 16 ปี พัฒนาการทางจริยธรรมระดับนี้จะยึดถือกฎเกณฑ์ของสังคม หรือกลุ่ม ไม่อยากทำความผิดเพราะต้องการให้กลุ่มหรือสังคมยอมรับคน หรือให้ตนเป็นที่ยอมรับของกลุ่ม เป็นวัยที่ยึดถือบุคคลที่ตนรักเป็นแบบฉบับ หรือระเบียบของกลุ่มเป็นเกณฑ์ แบ่งเป็น 2 ขั้น ต่อเนื่องจาก 2 ขั้นแรก

2.1 ขั้นการยอมรับของสังคมเป็นเหตุเป็นผลของการตัดสินใจ อยู่ในช่วงอายุ 10 - 13 ปี เด็กจะทำตามความคิดเห็นของกลุ่ม ทำตามกฎเกณฑ์ หรือแบบฉบับของสังคม เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของกลุ่มหรือสังคม ทำตามที่อยู่อื่นเห็นชอบ

2.2 ขั้นใช้ระเบียบแบบแผน หรือกฎเกณฑ์ของสังคมเป็นเหตุเป็นผลในการตัดสินใจ อยู่ในช่วงอายุ 13 - 16 ปี ทำหน้าที่ของสังคม เด็กจะใช้กฎเกณฑ์ ระเบียบแบบแผนของสังคมมาเป็นเกณฑ์การดำเนินชีวิต จะปฏิบัติหน้าที่ตามคำนิยาม และกฎเกณฑ์กลุ่ม หรือสังคมเพื่อความเป็นสมาชิกของกลุ่มหรือสังคม เป็นวัยที่ทำหน้าที่เพื่อประโยชน์ของกลุ่ม

3. ระดับเหนือกฎเกณฑ์ เป็นพัฒนาการของเด็กอายุ 16 ปีขึ้นไป เด็กจะเข้าใจคำนิยามคุณค่าทางจริยธรรมและหลักเกณฑ์ที่นำมาใช้ในสังคมในสภาพต่างๆ ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ไม่ยึดติดตัวบุคคลหรือคำนิยามเฉพาะกลุ่ม เป็นจริยธรรมที่แยกออกจากกฎเกณฑ์ตายตัว และ

การคาดหวังของคนอื่น แต่ใช้ความคิดตรรกะของซึ่งใจเป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติ แบ่งเป็น 2 ขั้นตอนต่อเนื่องจาก 4 ขั้นตอนลำดับ

3.1 ขั้นใช้สัญชาตญาณทางสังคมเป็นเหตุเป็นผลในการตัดสินใจเลือกกระทำ โดยมีเหตุผลนำ ค่านิยมของสังคม สภาพการ สิทธิ หน้าที่ ตลอดจนกฎเกณฑ์ที่เป็นเหตุเป็นผลที่คนส่วนใหญ่ยอมรับมาเป็นเหตุผลในการตัดสินใจกระทำโดยไม่ขัดต่อสิทธิอันพึงมีพึงได้ของคนส่วนใหญ่ เพราะเห็นความสำคัญของคนหมู่มาก สามารถบังคับใจตนเองได้ ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การกระทำจะคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น ซึ่งอยู่ในช่วงอายุ 16 ปีขึ้นไป

3.2 ขั้นที่ใช้จริยธรรมเป็นเหตุเป็นผลในการตัดสินใจ เป็นระดับการพัฒนาการ ที่เห็นในผู้ใหญ่ที่มีความรู้ และประสบการณ์อย่างกว้างขวาง มีวัฒนธรรมที่ค้ำจุน มีความเจริญทางสติปัญญา ขั้นนี้เป็นขั้นสูงสุดของเหตุผลเชิงจริยธรรม คำนึงถึงความถูกต้องเป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อความสงบสุขของส่วนรวม เป็นขั้นที่บุคคลมีความละเอียดต่อการทำความชั่ว ไม่ทำความผิดทั้งในที่ลับและที่แจ้ง เป็นขั้นที่ยอมรับคุณค่าของมนุษย์ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของฟรอยด์ (Sigmund Freud) อธิบายถึงพัฒนาการ ทาง จริยธรรมว่าทารกเกิดมาพร้อมกับสัญชาตญาณพื้นฐาน 2 ประการ คือ สัญชาตญาณแห่งชีวิต (Eros) และสัญชาตญาณแห่งความตาย (Thanatos) ซึ่งก่อให้เกิดพลังทางจิต และกระจายกันทำงานในระบบของบุคลิกภาพ 3 ระบบ ได้แก่ อิด (Id) อีโก้ (Ego) และซูเปอร์อีโก้ (Superego) ระบบของบุคลิกภาพ ไม่ได้พัฒนาตามขั้นตอน

3.2.1 อิด (Id) เป็นระบบที่มีจิตตัวทารกมาตั้งแต่แรกเกิด ซึ่งมีหน้าที่หลัก คือ การใช้พลังจิตไปในการตอบสนองความต้องการสัญชาตญาณ

3.2.2 อีโก้ (Ego) เป็นระบบที่พัฒนาในการคิดและวางแผนตอบสนองความต้องการ อิด (Id) โดยการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เป็นจริง

3.2.3 ซูเปอร์อีโก้ (Superego) เป็นระบบที่ควบคุมจริยธรรม ซูเปอร์อีโก้ จะพัฒนาเมื่อทารกมีอายุระหว่าง 3 - 6 ปี ในซูเปอร์อีโก้ยังมีอีกสองระบบที่จะพัฒนาขึ้นมาควบคู่กัน คืออีโก้ ไอดีล (Egoideal) เป็นระบบที่เด็กจะจดจำการกระทำที่พ่อแม่บอกว่าดี และควรกระทำ และ มโนธรรม (Conscience) เป็นระบบที่เด็กจะจดจำการกระทำไม่ดีของพ่อแม่ และไม่ควรกระทำไว้ ซึ่งทั้งสองระบบนี้จะคอยควบคุมการกระทำของเด็กจนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ เมื่อใดที่บุคคลเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง แต่เมื่อใดที่บุคคลทำในสิ่งที่ไม่ดี มโนธรรมจะลงโทษ ทำให้บุคคลเกิดความสำนึกผิดขึ้นมา ซึ่งซูเปอร์อีโก้จะช่วยทำให้เด็กควบคุมตนเองทางจริยธรรมได้เหมือนกับที่ พ่อแม่เคยควบคุมอย่างใกล้ชิดมา

จากที่ท่านผู้เชี่ยวชาญได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม สรุปได้ว่าเป็นแนวคิดที่พึงทำความเข้าใจ และปฏิบัติสิ่งที่ดีงามและถูกต้อง และเป็นวัฒนธรรมทางพุทธศาสนาที่ยึดถือและปฏิบัติสืบต่อกันมาในการดำเนินชีวิต การทำงาน การพัฒนาคน พัฒนาสังคม และประเทศชาติ ที่อ้างอิงใน พระคริสตธรรมคัมภีร์ และแม่แต่องค์พระประมุขของประเทศ คือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพล อดุลยเดชทรงพระราชทานไว้ในวโรกาสอันสำคัญของประเทศ เพื่อให้ประชาชนคนไทยได้ยึดถือและปฏิบัติคุณธรรม จริยธรรม เพื่อความสำเร็จแห่งตนเอง แห่งสังคม และบ้านเมืองตลอดจนการพัฒนาไปสู่จุดมุ่งหมายด้านอื่นๆ ต่อไป

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 4 แนวทางการจัดการศึกษามีดังต่อไปนี้ มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ มาตรา 23 การจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และ การศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และ บูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาในเรื่องต่อไปนี้

1. ความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติ และสังคมโลก รวมถึงความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมไทยและระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
2. ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์เรื่องการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อย่างสมดุลยั่งยืน
3. ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปวัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา
4. ความรู้ และทักษะด้านคณิตศาสตร์ และด้านภาษา เน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง
5. ความรู้ และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2554 มาตรา 24 การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการดังต่อไปนี้
 1. จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

2. ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา

3. จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติ ให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

4. จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา

5. ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ

6. จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ มาตรา 25 รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การศึกษา และนันทนาการ แหล่งข้อมูลและแหล่งการเรียนรู้อื่นอย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพ มาตรา 26 ให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียนโดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียนการร่วมกิจกรรมและการทดสอบความรู้ไปในการบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษามาตรา 27 ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่ง ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

เพื่อให้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานสอดคล้องกับสภาพความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการ เป็นการสร้างกลยุทธ์ใหม่ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้สามารถตอบสนองความต้องการของบุคคล สังคมไทย ผู้เรียนมีศักยภาพในการแข่งขันและร่วมมืออย่างสร้างสรรค์ในสังคมโลก เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 22 กำหนดแนวทางในการจัด การศึกษาไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องยึด

หลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ฉะนั้น ครูผู้สอน และผู้จัดการศึกษาจะต้องเปลี่ยนแปลง บทบาทจากการเป็นผู้ชี้แนะ ผู้ถ่ายทอด ความรู้ ไปเป็นผู้ช่วยเหลือ ส่งเสริม และสนับสนุนผู้เรียนในการแสวงหาความรู้จากสื่อและแหล่ง การเรียนรู้ต่างๆ และให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ผู้เรียน เพื่อนำข้อมูลเหล่านั้น ไปใช้สร้างสรรค์ความรู้ของ คนการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากนี้จะมุ่งปลูกฝังด้านปัญญา พัฒนาการ ความคิดของผู้เรียนให้มีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณแล้วยังมุ่งพัฒนา ความสามารถทางอารมณ์โดยการปลูกฝังให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง เข้าใจตนเอง เห็นอกเห็นใจ ผู้อื่น สามารถแก้ปัญหาข้อขัดแย้งทางอารมณ์ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม เนื่องจากประเทศไทยและ ประเทศต่างๆ ในโลกกำลังประสบปัญหาด้านสังคมเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะเรื่องของความขัดแย้ง ทั้งความคิดและการกระทำของตัวบุคคล องค์กร และสังคม ฉะนั้นสถานศึกษาจะต้องมุ่งเน้นการ เรียนรู้เพื่อให้เข้าใจสถานการณ์ หาทางแก้ไข โดยเฉพาะส่วนที่เกี่ยวกับศาสนาและวัฒนธรรมเป็น กรณียุติด้วยการเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้ต่างๆ มีกระบวนการและวิธีการที่หลากหลาย ผู้สอน ต้องคำนึงถึงพัฒนาการทางด้านร่างกาย และสติปัญญา วิธีการเรียนรู้ ความสนใจ และ ความสามารถ ของผู้เรียนเป็นระยะๆ อย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริง การเรียนรู้ด้วย ตนเองการเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนรู้จากธรรมชาติ การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงและการเรียนรู้แบบ บูรณาการ การใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ การเรียนรู้คู่ คุณธรรม ทั้งนี้ต้อง พยายามนำกระบวนการจัดการ กระบวนการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม กระบวนการคิด และกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ไปสอดแทรกในการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ เนื้อหา และกระบวนการต่างๆ ข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งการเรียนรู้นี้ในลักษณะ องค์กรรวม การบูรณา การ เป็นการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกัน ชี้อผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยนำกระบวนการเรียนรู้จาก กลุ่มสาระเดียวกันหรือต่างกลุ่มสาระการเรียนรู้มาบูรณาการ ในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งจัดได้ หลายลักษณะ

การจัดหลักสูตรสถานศึกษา

1. หลักสูตรสถานศึกษา

สถานศึกษาเป็นแหล่งของการแสวงหาความรู้สถานศึกษาจึงต้องมีหลักสูตรของตนเอง คือ หลักสูตร สถานศึกษา ประกอบด้วย การเรียนรู้ทั้งมวลและประสบการณ์อื่น ๆ ที่สถานศึกษาแต่ละแห่ง วางแผนเพื่อพัฒนาผู้เรียน โดยจะต้องจัดทำสาระการเรียนรู้ ทั้งรายวิชาที่เป็นพื้นฐานและรายวิชา ที่ต้องการเรียนเพิ่มเติม เป็นรายปีหรือรายภาค จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกภาคเรียน และกำหนด คุณลักษณะอันพึงประสงค์ จากมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นส่วนประกอบ ที่สำคัญของการจัดหลักสูตรสถานศึกษา

2. จุดมุ่งหมายของหลักสูตรสถานศึกษา

สถานศึกษาจะต้องทำงานร่วมกับครอบครัวและชุมชน ท้องถิ่น วัด หน่วยงานและสถานศึกษา ทั้งภาครัฐและเอกชนในท้องถิ่น เพื่อให้เกิดผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรสองประการ ซึ่งจุดมุ่งหมายทั้งสองประการนี้ให้แนวทางที่สำคัญ ซึ่งสถานศึกษาต้องพัฒนาหลักสูตรภายใน บริบทและแนวทางนั้นๆ ดังนี้

2.1 หลักสูตรสถานศึกษาควรพัฒนาให้เด็กเกิดความสุขและความเพลิดเพลิน ในการเรียนรู้ เปรียบเสมือนเป็นวิธีสร้างกำลังใจและเร้าใจให้เกิดความก้าวหน้าแก่ผู้เรียนให้ได้มากที่สุด มีความรู้สูงสุดสำหรับผู้เรียนทุกคน ควรสร้างความเข้มแข็ง ความสนใจ และประสบการณ์ ให้ผู้เรียน และพัฒนาความมั่นใจ ให้เรียนและทำงานอย่างเป็นอิสระและร่วมใจกัน ควรให้ผู้เรียน มีทักษะการเรียนรู้สำคัญๆ ในการอ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็น ได้ข้อมูลสารสนเทศ และเทคโนโลยี สื่อสาร ส่งเสริมจิตใจที่อยากรู้อยากเห็น และมีกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล

2.2 หลักสูตรสถานศึกษาควรส่งเสริมการพัฒนาด้านจิตวิญญาณ จริยธรรม สังคม และวัฒนธรรม และโดยเฉพาะพัฒนาหลักการในการจำแนกระหว่างถูกและผิด เข้าใจและศรัทธา ในความเชื่อของตน ความเชื่อและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ว่ามีอิทธิพลต่อตัวบุคคลและสังคม หลักสูตรสถานศึกษาต้องพัฒนาหลักคุณธรรมและความอิสระของผู้เรียนและช่วยให้เป็นพลเมือง ที่มีความรับผิดชอบ สามารถช่วยพัฒนาสังคมให้เป็นธรรมขึ้น มีความเสมอภาค ควรพัฒนา ความตระหนัก เข้าใจ และยอมรับสภาพแวดล้อมที่ตนดำรงชีวิตอยู่ ยึดมั่นในข้อตกลงร่วมกันต่อ การพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งในระดับส่วนตน ระดับท้องถิ่น ระดับชาติและระดับโลก หลักสูตรสถานศึกษา ควรสร้างให้ผู้เรียนมีความพร้อมในการเป็นผู้บริ โภคที่ตัดสินใจแบบมีข้อมูล และเป็นอิสระและ เข้าใจในความรับผิดชอบ

สาระและมาตรฐาน การเรียนรู้

ในการกำหนดคุณภาพของผู้เรียนเมื่อเรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งกำหนดไว้เฉพาะส่วนที่จำเป็น สำหรับเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตให้มีคุณภาพ สำหรับสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ตาม ความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน สถานศึกษาสามารถพัฒนาเพิ่มเติมได้สาระ และมาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

สาระที่ 1 : ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ศ 1.1 : เข้าใจประวัติ ความสำคัญ หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนา

ที่ตนนับถือ และสามารถนำหลักธรรมของศาสนามาเป็นหลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน

มาตรฐาน ศ 1.2 : ยึดมั่นในศีลธรรม การกระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม และศรัทธาใน

พระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ

มาตรฐาน ส 1.3 : ประพฤติ ปฏิบัติตนตามหลักธรรม และศาสนาพิธีของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ค่านิยมที่ค้ำจุน และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตน บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม สิ่งแวดล้อม เพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

สาระที่ 2 : หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส 2.1 : ปฏิบัติตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดีตามกฎหมาย ประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส 2.2 : เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่นศรัทธา และธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมี พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติ ที่จำเป็นต่อการศึกษาคือ การประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ซึ่ง คุณธรรม จริยธรรมพื้นฐานในการพัฒนาตัวผู้เรียนอื่นจะส่งผลต่อการพัฒนาตนเอง สังคม และประเทศชาติ และการพัฒนาอื่น ๆ ตามมาตรฐานการศึกษา และการประเมินมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักรับรองมาตรฐาน และการประเมินคุณภาพการศึกษา (สำนักงานรับรองมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษา. 2547 : 19) ได้แก่ ด้านความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความประหยัด ความเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเสียสละเพื่อส่วนรวม และความซื่อสัตย์สุจริต ค่านิยมที่พึงประสงค์ ซึ่งกำหนดไว้ มี 4 ตัวบ่งชี้

1. ผู้เรียนมีวินัย มีความรับผิดชอบ

- 1.1 ผู้เรียนที่มาโรงเรียนทันเวลาเช้าแถวเคารพธงชาติ
- 1.2 ผู้เรียนที่ปฏิบัติตามระเบียบของสถานศึกษาโดยเฉพาะการเข้าแถวเคารพ
- 1.3 ผู้เรียนที่สนใจกิจกรรมการเรียนและรับผิดชอบงานที่ครูมอบหมาย
- 1.4 ผู้เรียนที่แต่งกายเรียบร้อยในสถานการณ์ต่างๆ
- 1.5 ผู้เรียนที่เดินผ่านครูและผู้ใหญ่อย่างสุภาพเรียบร้อยมีสัมมาคารวะ
- 1.6 ผู้เรียนที่มีมารยาทในการรับประทานอาหาร

2. ผู้เรียนมีความประหยัด

2.1 ผู้เรียนที่ใช้ทรัพย์สินและสิ่งของของโรงเรียนอย่างประหยัด (เช่น ช่วยประหยัดน้ำ ประหยัดไฟ เป็นต้น)

2.2 ผู้เรียนที่ใช้อุปกรณ์การเรียนอย่างประหยัดและรู้คุณค่า

2.3 ผู้เรียนที่ร่วมกิจกรรมการประหยัด เช่น การออมทรัพย์หรือการฝากเงินของโรงเรียน เป็นต้น

3. ผู้เรียนมีความเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเสียสละเพื่อส่วนรวม

3.1 ผู้เรียนที่ร่วมบริจาคทรัพย์เพื่อส่วนรวมและเพื่อผู้อื่น

3.2 ผู้เรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาสถานศึกษาและท้องถิ่น

3.3 ผู้เรียนที่ปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม และมีส่วนในการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม

3.4 ผู้เรียนที่เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน และสังคม

4. ผู้เรียนมีความซื่อสัตย์สุจริต

4.1 ผู้เรียนที่ปฏิบัติตามระเบียบการสอบ และไม่ลอกการบ้าน

4.2 ผู้เรียนที่ทรัพย์สินไม่สูญหาย

4.3 ผู้เรียนที่ตรงต่อเวลา

จากหลักสูตรการศึกษาได้กล่าวเกี่ยวกับมาตรฐานประเมินคุณภาพการศึกษา สรุปได้ว่า คุณธรรม จริยธรรมที่จะต้องพัฒนาผู้เรียนในโรงเรียนการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีคุณภาพทางการศึกษาสอดคล้องตามมาตรฐานด้านผู้เรียนที่สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา กำหนดไว้ในการใช้ประเมินมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานด้านผู้เรียน มีดังนี้

1. ผู้เรียนมีวินัย มีความรับผิดชอบ
2. ผู้เรียนมีความประหยัด
3. ผู้เรียนมีความเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเสียสละเพื่อส่วนรวม
4. ผู้เรียนมีความซื่อสัตย์สุจริต

การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในโรงเรียนการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ (2539 : 11-12) ได้กล่าวถึงวิธีการดำเนินงาน การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในโรงเรียนไว้หลายประการดังนี้

1. การกำหนดปรัชญาแนวคิดระดับโรงเรียน ลักษณะโรงเรียนที่สามารถกำหนดแนวคิด ปรัชญาของตนเองได้ จะมีเอกลักษณ์และการปลูกฝังสร้างเสริมให้ผู้เรียนเกิดคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้ทุกประการ โรงเรียนที่มีแนวคิดในการสร้างเสริมจริยธรรมเกิดขึ้นได้ไม่มากนักจึง น่าจะมีการส่งเสริมพัฒนา และเน้นในทางปฏิบัติให้มากขึ้น เพราะการสร้างเสริมกระบวนการและ

กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมเป็นเรื่องของนามธรรมที่ปฏิบัติได้ยากและเห็นผลที่เกิดขึ้นในระยะยาว

2. การกำหนดแผนการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมในโรงเรียน เป็นสิ่งที่ผู้บริหารโรงเรียนคณะครู ในฐานะเป็นผู้ที่มีบทบาทในการดำเนินการพึงจะให้ความสำคัญ และร่วมมือกันวางแผนงาน โครงการเพื่อให้เกิดกิจกรรมการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม แก่นักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นซึ่งเป็นเด็กวัยรุ่น ซึ่งเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลง ทางด้านร่างกาย และจิตใจสูง ให้ได้รับการพัฒนายกระดับจิตใจให้มีคุณธรรมสูงขึ้น

3. การสร้างเสริมลักษณะนิสัย ความมีคุณธรรม จริยธรรม และวินัยในโรงเรียนเป็นสิ่งที่ครูต้องตระหนักให้มาก เนื่องจากกิจกรรม หรือพฤติกรรมที่แสดงออกมาจะส่งผลต่อพฤติกรรมของนักเรียน เช่นการยกย่องชมเชย การประกวดนักเรียนดีเด่นด้านจริยธรรม ฯลฯ

4. การจัดกิจกรรมในโรงเรียน นักเรียนจะมีโอกาสพัฒนาความสามารถ ความสนใจ ลักษณะนิสัยของตนเอง หากโรงเรียนจัดกิจกรรมได้เหมาะสมกับพัฒนาการของนักเรียนให้โอกาสในการแสดงความคิดเห็น และปฏิบัติ โรงเรียนซึ่งเป็นแหล่งที่มีหน้าที่ในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม จึงต้องพยายามจัดกิจกรรมพัฒนาศักยภาพ และการพัฒนาจิตใจของนักเรียน โดยมุ่งหวังให้เด็กเป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรมที่ยั่งยืน

5. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม นักเรียนซึ่งครูเป็นผู้ที่มีบทบาทในการพัฒนาคุณภาพการสอน ไม่ว่าจะเป็นภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ นอกจากนี้ครูยังสามารถกำหนดหลักสูตรและแผนการสอนในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยวิชาจริยธรรม ซึ่งเนื้อหาส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นพัฒนาทางด้านคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนเป็นเป้าหมายหลัก

6. การเสริมแรง และการติดตามผลพฤติกรรมนักเรียน เป็นวิธีการเสริมแรง และการติดตามนักเรียนอย่างใกล้ชิด การเสริมแรง เน้นคุณธรรมที่ได้เรียนรู้มาแล้วให้เกิดความต่อเนื่อง และการนำไปปฏิบัติจริงได้ การแก้ไขปัญหาด้านพฤติกรรมของครู เพื่อให้การเสริมแรงมีประสิทธิภาพ อาจใช้พฤติกรรมที่แสดงออกและเป็นที่ยอมรับ เช่นการพูดจาที่สุภาพเรียบร้อย การให้กำลังใจ ความเข้าใจแก่ผู้เรียนเสมอ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นการเสริมแรง และลดปัญหาทางพฤติกรรมนักเรียนได้

7. การวัด การประเมินผลทางจริยธรรม ซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้บริหาร และครูผู้สอน จะต้องทำความเข้าใจอย่างถ่องแท้ ต้องสร้างเครื่องมือที่ใช้วัด หรือประเมินผลที่มีคุณภาพที่สามารถวัดพฤติกรรมทางด้านการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถปรับเปลี่ยนสภาพปัญหาการขาดคุณธรรม จริยธรรม นักเรียนได้ และต้องประเมินอย่าง

หลากหลายมิติ ทั้งทางด้านความรู้ ความรู้สึก และการปฏิบัติ โดยการประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) ซึ่งผลการประเมินไม่ใช่เพื่อวัดการผ่านเกณฑ์ แต่เพื่อนำไปสู่การพัฒนา ศักยภาพของนักเรียนแต่ละบุคคล โดยผู้มีส่วนร่วมเกี่ยวข้องทุกฝ่ายจะต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนา และติดตามผลอย่างต่อเนื่อง ครอบคลุม และสม่ำเสมอ ซึ่งจะช่วยให้เยาวชนมีความองอาจทาง จริยธรรมอย่างมั่นคง

จากแนวทางการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และวินัย ที่สามารถให้เกิดขึ้นกับนักเรียนนั้น โรงเรียนจำเป็นต้องกำหนดปรัชญา แนวคิด วางแผนพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม นอกจากนี้โรงเรียนยังต้องกำหนดกิจกรรมเสริมสร้างการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมควบคู่กับ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และมีวิธีการวัดผล ประเมินผลที่ชัดเจนและต่อเนื่อง โดยเปิด โอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม โดยเฉพาะผู้ปกครอง ผู้บริหาร และครูผู้สอนนี้จะช่วยให้การพัฒนา คุณภาพของนักเรียนบรรลุเป้าหมาย ให้เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุขสามารถดำรงชีวิตอยู่ใน สังคมได้อย่างมีความสุขตลอดไป

ด้านวินัย ความรับผิดชอบ

ความหมายของวินัย วินัยเป็นถึงสำคัญของแต่ละองค์กร และเป็นที่ต้องการของสังคม ในทุกระดับ ตลอดจนระดับประเทศ ระดับสากล ھرรษา นิลวิเชียร และคนอื่น ๆ (2536 : 1) ให้ความหมายวินัยไว้ หมายถึง ความสามารถในการบังคับ หรือควบคุมตนเองให้ประพฤติตาม ระเบียบ กฎเกณฑ์ ประเพณีอันดีงาม ตำแหน่งงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2537 : 4-5) ได้ให้ความหมายวินัยไว้ 2 ประเภท คือ

1. วินัยภายนอก หมายถึง การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง ประพฤติปฏิบัติโดยเกรงกลัว อำนาจหรือการถูกลงโทษ
2. วินัยในตนเอง หมายถึง การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง เลือกข้อประพฤติปฏิบัติสำหรับ ตนด้วยความสมัครใจ โดยไม่มีใครบังคับควบคุม และข้อปฏิบัตินั้น ไม่ขัดกับความสงบสุข ของสังคม

พรทิพย์ ชุกตานนท์ (2540 : 41) ได้ให้ความหมายวินัย หมายถึง การแสดงออก ของบุคคล ที่เป็นไปตามระเบียบสังคม เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต 2539 : 17) ได้ให้ความหมายวินัย หมายถึง กฎเกณฑ์ ข้อบังคับ แบบแผนของสังคม พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2546 : 17) ได้ให้ความหมายวินัย หมายถึง ระเบียบ แบบแผน ข้อบังคับ ข้อปฏิบัติ

จากที่ผู้ทรงคุณวุฒิได้กล่าวมาแล้วข้างต้นสรุปความหมายของวินัย หมายถึง การประพฤติ ปฏิบัติ ตามกฎเกณฑ์ระเบียบ ข้อบัญญัติ ของบุคคลที่เป็นไปเพื่อความสงบสุขแห่งตน และการอยู่

ร่วมกันในสังคม ความสำคัญของวินัย วินัยมีความสำคัญต่อตนเองและสังคม ดังนั้น ทำให้การอยู่ร่วมกันในสังคมมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยและมีความสุข ทำให้ผู้ปฏิบัติเป็นคนดี และสังคมมีความสงบสุข

ความสำคัญของวินัยจากที่กล่าวมา คือ ทำให้ผู้ปฏิบัติมีความสุข ทำให้สังคมมีความเป็นระเบียบ ช่วยบังคับกระตุ้นเตือนให้คนปฏิบัติสิ่งที่ดีงาม ผู้ปฏิบัติประสบความสำเร็จในการทำงาน ช่วยให้ผู้คนในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ผู้ปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดี และได้รับการยกย่องจากคนทั่วไปในสังคม เป็นหลักสำคัญพื้นฐานของการพัฒนาด้านอื่นๆ การยอมรับผลทั้งที่ดีและไม่ดีในกิจการที่ตนได้ทำลงไป หรืออยู่ในความดูแลของคน

ความหมายความรับผิดชอบ หมายถึง พฤติกรรม การปฏิบัติเกี่ยวกับงาน ที่ได้รับมอบหมาย และงานที่อยู่ในการดูแลของคนให้สำเร็จตามจุดมุ่งหมายอย่างมีประสิทธิภาพ และยอมรับผลกระทบที่ตามมา ดังนั้น วินัย ความรับผิดชอบ จึงรวม หมายถึง การประพฤติปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ระเบียบข้อบัญญัติ การปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย และงานที่อยู่ในการดูแลของคนให้สำเร็จตามจุดมุ่งหมายอย่างมีประสิทธิภาพและยอมรับผลกระทบที่ตามมาของบุคคลเพื่อความสงบสุขและการอยู่ร่วมกันในสังคมความสำคัญของความรับผิดชอบ คือ ทำให้การปฏิบัติงานบรรลุผลสำเร็จ เกิดการสนองตอบต่อหน้าที่งาน และข้อตกลงที่ได้กำหนดไว้

ความสำคัญของความรับผิดชอบ คือ ก่อให้เกิดการตอบสนองต่องานหน้าที่ที่กำหนด ทำให้มีความเพียรพยายาม และทำให้งานสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย ทันเวลา

ด้านความประหยัด

ความหมายของความประหยัดพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต. 2547 : 38) ได้ให้ความหมายความประหยัด หมายถึง การรู้จักเก็บ รักษา โภคทรัพย์และผลงานไว้ด้วยความเพียรอันชอบธรรมไม่ให้เป็นอันครายหรือเสื่อมเสีย พระมหาวิรวงศ์ (2537 : 251) ได้ให้ความหมายความประหยัดไว้ หมายถึง การใช้จ่ายแต่พอสมควร ไม่สุรุ่ยสุร่าย พงนานุกรมลัทธิราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546 : 667) ระบุความหมาย ความประหยัด หมายถึง ใช้จ่ายแต่พอควรแก่ฐานะ

จากที่ผู้ทรงคุณวุฒิได้กล่าวข้างต้น สรุปความหมายของความประหยัด หมายถึง การใช้จ่ายเงิน ทรัพย์สิน สิ่งของ ตามควรแก่ฐานะและรู้จักเก็บรักษาไว้ตามความเหมาะสม ความสำคัญของความประหยัด เป็นการปฏิบัติหน้าที่ทางเศรษฐกิจอย่างถูกต้อง การรักษาทรัพย์สินให้เสื่อมเสียดูแลทรัพย์สิน สิ่งของมิให้เสียหายและหมดไป และรู้จักใช้ทรัพย์สินให้เป็น

ความสำคัญของความประหยัด คือ การรู้จักใช้ และเก็บรักษาทรัพย์สิน สิ่งของที่มีอยู่ และที่หามาได้ไม่ให้หมดไป

ด้านความเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเสียสละเพื่อส่วนรวม

ความหมายของความเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเสียสละเพื่อส่วนรวม พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต 2547 : 20) กล่าวถึงความเมตตา หมายถึง ความรัก ความปรารถนาดี การช่วยเหลือ ให้ทุกคนประสบประโยชน์และความสุข ความกรุณา หมายถึง ความสงสาร อยากช่วยเหลือผู้อื่น ให้พ้นจากความทุกข์พระสมชาย ฐานวุฑโฒ (2541 : 148) ท่านได้ให้ความหมายของความ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ หมายถึง การแบ่งปันสิ่งของ การให้ของกินแก่ผู้อื่นโดยไม่หวังคืน พจนานุกรมฉบับ ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546 : 872) ได้ระบุความหมายของความเมตตา หมายถึง ความรัก และความเอ็นดู ความปรารถนาจะให้ผู้อื่นได้สุข และความกรุณา หมายถึง ความสงสารคิดจะช่วยให้ พ้นทุกข์ สำเร็จ บุญเรืองรัตน์ (2528 : 11) กล่าวบอกความหมายความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ หมายถึง การกระทำ คำพูด การให้ปันสิ่งของ การให้ความช่วยเหลือ ที่ต้องการให้ผู้อื่นเป็นสุข ทั้งกายและใจ รัตนวดี รอดภิรมย์ (2540 : 18) ได้กล่าวบอกความหมายการเสียสละเพื่อ ส่วนรวมหมายถึง การกระทำของบุคคลที่ทำให้ตนและผู้อื่นเกิดความพึงพอใจ ทิพวรรณ ถิมสุชนิรันดร์ (2535 : 14 ; อ้างถึงใน พรทิพย์ ยุคานันต์. 2540 : 36) บอกความหมายการเสียสละเพื่อส่วนรวมหมายถึง การช่วยเหลือผู้อื่นด้วยกำลังกาย กำลังทรัพย์ ให้กับผู้เดือดร้อน และให้อภัยแก่ผู้สำนึกผิด

สรุป ความหมายของความเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเสียสละเพื่อส่วนรวม หมายถึง ความรัก ความปรารถนาดี ความสงสารอยากช่วย และช่วยเหลือผู้อื่นด้วยคำพูด ความรู้ความเข้าใจ กำลังกาย การแบ่งปันสิ่งของ ทรัพย์สินให้ผู้อื่น ผู้ที่เดือดร้อน โดยไม่หวังคืน และให้อภัยผู้กระทำ ผิดที่สำนึกได้ ความสำคัญของความเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเสียสละเพื่อส่วนรวม ซึ่งเป็น การแสดงออกที่ดีงาม ถวายสรรค์ เป็นการแสดงออกถึงผู้มีจิตใจประเสริฐ

ด้านความซื่อสัตย์สุจริต

ความหมายของความซื่อสัตย์สุจริตนั้น พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต. 2543 : 6) ได้ให้ ความหมายของความซื่อสัตย์สุจริตว่า หมายถึง การกระทำที่ดีงาม สุจริตไม่ทำร้ายผู้อื่นตรงตาม ความจริง ไม่โกหกหลอกลวง ไม่ส่อเสียด สิวสดี ปทุมราช (2545:13 ; อ้างถึงใน รุ่ง แก้วแดง. 2545 : 12) ได้ให้ความหมายความ ซื่อสัตย์สุจริต หมายถึง ความซื่อตรง การไม่คิดโกง ถ้าเป็นการแสดง ทางใจจะเป็น น้ำใสใจจริง ไม่ซ่อนเงื่อนงำไว้ในใจ ทางกายเป็นการกระทำจริงไม่ใช่ทำดีเพื่อ หลอกลวงผู้อื่น ติดกับทางวาจา คือพูดจริง และคิดคงเส้นคงวาเชื่อถือไว้ใจได้ ความซื่อสัตย์สุจริต หมายถึง การกระทำหรือความรู้สึกของบุคคลในเรื่องความซื่อตรงต่อหน้าที่ การมาทำงานตรงต่อ เวลา มีความตั้งใจทำงาน โดยไม่ย่อท้อ มีความเชื่อมั่น ในตนเอง ในความคิดที่ถูกต้อง ไม่ใช่อำนาจ แสวงหาประโยชน์ใส่ตน การไม่ทำผิดกฎหมายในลักษณะการลักทรัพย์ ยักยอก ฉ้อฉลหรือเบียดบัง ผู้อื่น สุคนธ์ ชันทองคำ (2534 : 11) ได้ให้ความหมายของความซื่อสัตย์สุจริต หมายถึง การกระทำ

หรือพฤติกรรม ตลอดจนการแสดงความรู้สึกของบุคคลในเรื่องการพูดความจริง การตรง ต่อเวลา การยอมรับผิด การไม่ขโมยของผู้อื่น หรือเอาของผู้อื่นมาเป็นของตน และการประพฤติปฏิบัติตาม กฎ กติกา หรือสัญญาที่ให้ไว้กับตนเองหรือผู้อื่น สุภากรณ์ ศรีดี (2539 : 12) ได้ให้ความหมายความ ซื่อสัตย์สุจริต หมายถึง พฤติกรรม การแสดงออกซึ่งความดี ทั้งในด้านรูปธรรมและนามธรรม ด้านรูปธรรม ได้แก่ การซื่อสัตย์ต่อ หน้าที่ของตน การมีวินัยไม่เห็นแก่ตัว การประพฤติดีมีคุณธรรม การไม่ใช้อิทธิพลเพื่อผลประโยชน์ของตนหรือพวกพ้องของตน ศิริวรรณ เจริญจิตต์กุล (2533 : 10) ได้ให้ความหมายความซื่อสัตย์สุจริต หมายถึง การประพฤติปฏิบัติอย่างเหมาะสม และตรงไปตรงมา ทั้งทางกาย วาจา ใจ ต่อตนเอง และผู้อื่น

สรุป ความหมายของความซื่อสัตย์สุจริต หมายถึง การประพฤติ ปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้อง คิงามทั้งทางร่างกาย วาจา ใจ ต่อตนเองและผู้อื่น ความสำคัญของความซื่อสัตย์สุจริต ทำให้ การดำรงชีวิตอยู่ในสังคมมีความสุข คนในสังคม มีความสุขและทำให้สังคมเจริญสามารถพัฒนา ไปสู่จุดหมายต่างๆ ได้ ช่วยให้ ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เป็นพลเมืองดีของสังคม เป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรม ตลอดจนเป็นคนที่มีคุณภาพ เป็นประโยชน์ ใน การทำงาน กระบวนการ ทำงาน เป็นการสร้างสรรค์สังคมที่ดีและทำให้สังคมมีความน่าอยู่อาศัย ช่วยให้บุคคลตัดสินใจใน การเลือกกระทำสิ่งที่คิงาม ลดความขัดแย้งในสังคมและการดำรงชีวิต ยึดถือในทางปฏิบัติใน การดำรงชีพ และคุ้มกันภัย ควบคุมบุคคล มิให้ประพฤติผิดนอกระเบียบของสังคม

สรุป ความสำคัญของความซื่อสัตย์สุจริต คือ ความซื่อสัตย์สุจริตมีความสำคัญต่อ ตนเองมี ผลดีต่อสังคมส่วนรวมในการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ การทำงาน เป็นกระบวนการสร้างสรรค์ ที่ทุกๆ สังคมและพัฒนามนุษย์ให้เป็นผู้ที่มีคุณภาพ ในสังคมตามที่สังคมต้องการ และเป็น พื้นฐานการพัฒนาตนเอง พัฒนาสังคม ประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าในระดับสากลต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมตามแนวทฤษฎี หลักการแนวคิด ที่ได้นำมาเสนอนี้เป็นงานวิจัยที่มีความใกล้เคียงและส่งเสริมด้านคุณธรรม จริยธรรม ในประเทศ ดังนี้

งานวิจัยในประเทศ

ผู้วิจัยได้รวบรวมงานวิจัยในประเทศที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ดังนี้ ชูชาติ สามารถกุล (2550 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการ ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา บุรีรัมย์ เขต 4 จากผลการวิจัยพบว่า

บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ตามความคิดเห็นของครูและคณะกรรมการสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านการเป็นแบบอย่างและด้านการจัดสภาพแวดล้อมมากที่สุด ส่วนด้านการวางแผนกลยุทธ์ประเมินอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นครูและคณะกรรมการสถานศึกษาต่อบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 จำแนกตามภาพรวมแตกต่างกันทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านการวางแผนกลยุทธ์ด้านการจัดกิจกรรมและด้านการนิเทศ ติดตาม ประเมินผลแตกต่างกันทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ .01 ส่วนด้านการเป็นแบบอย่างแตกต่างกันทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ .05 ครูและคณะกรรมการสถานศึกษาแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ว่าควรให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายร่วมกันวางแผนกลยุทธ์ให้สอดคล้องกันระหว่างบ้าน วัดและโรงเรียน ควรประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนและคนทั่วไป ปรับปรุงห้องเรียน อาคารเรียนและบริเวณโรงเรียนให้สะอาด ร่มรื่น สงบ และสวยงาม ควรจัดกิจกรรมโดยการนำคณะครูและนักเรียนไปทำบุญที่วัดในวันสำคัญทางศาสนาอย่างสม่ำเสมอ มีการนิเทศ ติดตามอย่างกัลยาณมิตรที่ปฏิบัติได้จริงอย่างสม่ำเสมอ ต่อเนื่องและเป็นระบบจากบุคลากรภายในโรงเรียนและเขตพื้นที่

เพชรรัตน์ อิมินกุล (2548 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการปฏิบัติตามบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน โรงเรียนการศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตดอนเมืองสังกัดกรุงเทพมหานครเพื่อส่งเสริมและพัฒนาให้นักเรียนเป็นคนดี เป็นคนเก่ง ของครอบครัว ชุมชน สังคม สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติอย่างมีประสิทธิภาพ อันเป็นพื้นฐานในการพัฒนาประเทศชาติไปสู่จุดมุ่งหมายที่กำหนดการปฏิบัติตามบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม นักเรียน โรงเรียนการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตดอนเมือง สังกัดกรุงเทพมหานคร ภาพรวม และรายด้านอยู่ในระดับมากเรียงตามระดับดังนี้ ด้านวินัยความรับผิดชอบ ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความเมตตากรุณาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละเพื่อส่วนรวม และด้านความประหยัด ผลการเปรียบเทียบการปฏิบัติตามบทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน โรงเรียนการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตดอนเมือง สังกัดกรุงเทพมหานคร ระหว่างผู้บริหาร และครู

จากผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติตามบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร สูงกว่าครูในภาพรวมและด้านวินัยความรับผิดชอบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านอื่นๆ ไม่พบความแตกต่างจากการศึกษาครั้งนี้มีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ดังนี้

1. ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน ด้านความประหัดให้มากขึ้น
2. ผู้บริหารควรสร้างความตระหนักในเรื่องการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนแก่ ครูผู้สอน เพื่อให้ครูผู้สอนจัดกระบวนการเรียนรู้โดยสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมให้มากขึ้น
3. ผู้บริหารควรประชุมชี้แจงให้ครูใน โรงเรียนทุกคนเข้าใจ และรับทราบถึงจุดประสงค์ การดำเนินงาน การประเมินผลของการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมแก่นักเรียน และเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน เพื่อส่งเสริมและพัฒนาให้นักเรียนเป็นคนดี เป็นคนเก่ง ของครอบครัว ชุมชน สังคม สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข สอดคล้องกับพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติอย่างมีประสิทธิภาพ อันเป็นพื้นฐานในการพัฒนาประเทศไทยไปสู่จุดมุ่งหมายต่อไป

วีระศักดิ์ สมานชาติ (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษา นุรีรัมย์ เขต 2 จากผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนใน โรงเรียนขยายโอกาสทาง การศึกษาให้ความสำคัญต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน เช่น การแข่งขันกีฬา กิจกรรมรำลึกถึงผู้มีพระคุณ และกิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ขวกาชาติ มากกว่า การดำเนินการด้านอื่น ๆ นอกจากนี้ยังพบอีกว่าผู้บริหาร และครูผู้สอน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนา คุณธรรม จริยธรรมนักเรียนแตกต่างกัน คือผู้บริหารให้ความสำคัญต่อการจัดกิจกรรมพัฒนา คุณธรรม จริยธรรมนักเรียนมากกว่าด้านอื่น ส่วนครูผู้สอนเน้นการสอนคุณธรรม จริยธรรม สอดแทรกในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มากกว่าด้านอื่น ผู้วิจัยเสนอแนะผู้บริหารและครูผู้สอนร่วมมือ กันปรับปรุงหลักสูตร โดยสอดแทรกเนื้อหาทางด้านคุณธรรม จริยธรรมในทุกสาขาวิชา

วนัสชาติ สุวรรณทอง (2546 : 133) ได้ศึกษาทัศนะของผู้บริหารและครูผู้สอน ที่มีต่อ การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนระดับประถมศึกษา ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปเกี่ยวกับทัศนะของ ผู้ตอบแบบสอบถามเพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ของนักเรียนประถมศึกษา ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ดังนี้ คือ ควรจัดให้มีการอบรมพัฒนาความรู้เกี่ยวกับการพัฒนา ด้าน คุณธรรม จริยธรรมให้แก่ผู้บริหารและครูผู้สอนทุกคน ทั้งนี้เพราะการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม

ให้เกิดขึ้นแก่นักเรียน ผู้บริหารและครูผู้สอนควรได้รับทราบแนวทางที่ชัดเจน และควรมั่นใจ ประสพการณ์เพื่อปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารควรจัดให้มีนโยบายการพัฒนาด้านคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนของโรงเรียนให้ชัดเจน และแจ้งให้คณะครูหรือผู้ที่รับผิดชอบได้รับทราบ ตลอดจนดำเนินการนิเทศ ติดตามกำกับ ประเมิน การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ของนักเรียนเป็นระบบและต่อเนื่อง นักเรียนควรได้รับการแนะนำ แบบอย่างทางด้านสิ่งแวดล้อมที่ดี โดยผู้บริหารและครูผู้สอนต้องปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี โรงเรียนควรจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม สำหรับนักเรียน เพื่อส่งเสริมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมแก่นักเรียนอย่างเป็นรูปธรรม

สรุปงานวิจัยในประเทศได้ว่า ผู้บริหารต้องมีการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมให้กับ นักเรียนในทุก ๆ ด้าน โดยการแนะนำของผู้บริหาร ครูผู้สอน คณะกรรมการสถานศึกษา และผู้ที่มี ส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อเป็นการปลูกฝังอบรมสั่งสอน และทำคนเป็นแบบอย่างที่ดี บริหารงานแบบมี การกระจายอำนาจให้สถานศึกษาเกิดความพร้อม โรงเรียนและนักเรียนให้มีคุณภาพดี มีคุณธรรม จริยธรรมมักจะเป็น โรงเรียนที่ผู้บริหารสนใจงานวิชาการ และมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ให้การสนับสนุนและฝึกให้ผู้นเรียนมีความคุณธรรม จริยธรรม เพื่อส่งเสริมและพัฒนาให้นักเรียน เป็นคนดี เป็นคนเก่งของครอบครัว ชุมชน สังคม สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติอย่างมีประสิทธิภาพ อันเป็นพื้นฐานในการพัฒนา ประเทศชาติไปสู่จุดมุ่งหมายต่อไป

งานวิจัยต่างประเทศ

งานวิจัยต่างประเทศที่ผู้วิจัยได้ศึกษามาเป็นงานวิจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับการส่งเสริม คุณธรรม จริยธรรม ของนักเรียนในด้านต่าง ๆ ดังที่ วีเกเลอร์และเคท (Veugelers & Kat, 1999 : 10 -16) อ้างถึงในชุมชน สามารถกุล (2550 : 43-44) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาจริยธรรมที่บ้านและ โรงเรียน:การมีส่วนร่วมทางจริยธรรมระหว่างผู้ปกครองกับครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา เพื่อศึกษา เจตคติของผู้ปกครองชาวเนเธอร์แลนด์ ครูและนักเรียนระดับมัธยมศึกษาต่อเป้าหมายในการสอน จริยธรรมและการร่วมมือด้านจริยธรรมระหว่างครูกับผู้ปกครอง งานวิจัยนี้ใช้วิธีการเดลฟา (Delphi Method) เก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ เป็นกลุ่มและอภิปรายปัญหา โดยใช้ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียน 517 คน ผู้ปกครอง 180 คน ครู 86 คน

ผลการวิจัยพบว่าด้านเป้าหมายการพัฒนาจริยธรรม ผู้ปกครอง ครูและนักเรียน มีความ คิดเห็น ไม่แตกต่างกันในการให้ความสำคัญต่อเป้าหมายการพัฒนาจริยธรรมตามกลยุทธ์ การปฏิบัติ ตามแบบอย่าง จิตสำนึกทางสังคมและการพัฒนาจิตใจ ครูและผู้ปกครองเมื่อจำแนกตามสถานภาพ

เพศ วิชาของโรงเรียนและเชื้อชาติมีความเห็นไม่แตกต่างกันต่อเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาจริยธรรม นักเรียนให้ความสำคัญกับการตั้งกฎระเบียบ ผู้ปกครองยึดเอาความสัมพันธ์ระหว่างกลยุทธ์กับการปฏิบัติตามแบบอย่าง ครูให้ความสำคัญในด้านการยอมรับฟังความคิดเห็น ครูและผู้ปกครองมีความเห็นไม่แตกต่างกันกับแผนกลยุทธ์เป็นสิ่งสำคัญสำหรับการติดต่อสื่อสารและการอยู่ร่วมกัน ผู้ปกครองเป็นผู้สนับสนุนที่เข้มแข็งในการปฏิบัติตามแบบอย่าง ผู้ปกครองครูและนักเรียนให้ความสำคัญในการพัฒนาจิตสำนึกทางสังคมและการดำเนินงานตามบทบาทในการขับเคลื่อนทางสังคมและจริยธรรม ด้านการจัดสภาพแวดล้อมที่บ้านและโรงเรียนมีบทบาทในการจัดการศึกษาเพื่อนำไปสู่เป้าหมายการพัฒนาจริยธรรม นักเรียนยอมรับและสนับสนุนว่าครูต้องเตรียมการที่จะพัฒนาจริยธรรม สิ่งที่สำคัญคือการพัฒนาสิ่งแวดล้อมทางจริยธรรมเป็นบทบาทที่สำคัญด้วย การประสานงานในการจัดกิจกรรม ด้านการพัฒนาจิตสำนึกทางสังคมกลุ่มตัวอย่างเห็นว่าเป็นภารกิจสำคัญของฝ่ายการจัดการศึกษา ให้เข้าถึงเด็กและในวิถีชีวิตจากวัฒนธรรมและสังคมแบบอย่างที่ดีใน โรงเรียนเป็นสิ่งที่สำคัญมากที่จะเตรียมคน ไปอยู่ร่วมกับสังคมในอนาคต ครูผู้ปกครองและนักเรียนเชื่อว่าการพัฒนาจิตใจเป็นงานสำคัญของผู้ปกครองมันเป็นเหมือนการสร้าง ความมั่นใจในตนเอง แต่ครูจำเป็นต้องสร้างสรรคงานให้การศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนา กลยุทธ์และจิตสำนึกทางสังคม หากผู้ปกครองและครูได้ประสานสัมพันธ์จำสร้างความมั่นใจในการพัฒนา กลยุทธ์อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ดังนั้นการสื่อสารที่กระหว่างครูกับผู้ปกครองเป็นสิ่ง ที่จำเป็นอย่างยิ่ง

เฮนสัน (Henson. 2000 : 11-20) อ้างถึงใน ชูชาติ สามารถกุล (2550 : 44-46) ได้วิจัยเรื่อง ความเข้าใจของครูยุคใหม่ต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาฝึกหัดครูจากมหาวิทยาลัยทางตะวันตกเฉียงใต้ของสหรัฐอเมริกา 186 คน พบว่าด้านบทบาทของโรงเรียนและสังคมกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 65 เห็นว่าโรงเรียนคือวิถีชีวิตเด็ก คือสิ่งแวดล้อมทางจริยธรรม มีจุดสำคัญที่ต้องสร้างคุณลักษณะอันดีทางจริยธรรมจากการจัดกระบวนการเรียนจัดการสอน ระบบการจัดการศึกษาต้องเตรียมเด็กเข้าสู่สังคมที่มีจริยธรรมอันจะช่วยสร้างความสำเร็จและการเป็นพลเมืองดี ครูควรปรับปรุงระเบียบในชั้นเรียนและผลสำเร็จของงานอยู่เสมอ มีการสอดแทรกจริยธรรมในการเรียนการสอน การให้การบ้านการตัดสินใจร่วมกันทำงานจากความคิดของเด็กทุกคน การสอนในชั้นเรียนจะสะท้อนความเชื่อถือ ครูบางคนเน้นหลากหลายวิชา ครูต้องคำนึงถึงจริยธรรมที่จะเกิดกับเด็ก กลุ่มอื่นเห็นว่าโรงเรียนเน้นด้านแบบทางจริยธรรม โรงเรียนเป็นที่สั่งสอนจริยธรรม ครูพยายามที่จะสร้างโรงเรียนเป็นสถาบันจริยธรรม โรงเรียนพยายามที่จะสร้างสิ่งแวดล้อมทางจริยธรรมแต่ก็มีองค์ประกอบหลายอย่างทำให้ล้มเหลว นักเรียนเรียนรู้จริยธรรมนอกจากหลักสูตรใน โรงเรียนแล้วเด็กยังได้พัฒนาจริยธรรมด้วยตนเองจากสิ่งแวดล้อม

รอบตัวและประสบการณ์ของเด็กเอง ชุมชน สามารถสร้างแบบอย่างให้เด็กได้ฝึกปฏิบัติ ผู้ร่วมวิจัย ยังเห็นว่าชุมชนและสังคมมีหน้าที่ในการพัฒนาจริยธรรมของเด็กด้วย

ในด้านบทบาทของครูผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่าครูเป็นผู้นำทางจริยธรรม เป็นตัวแทนในการส่งเสริมจริยธรรมและเป็นผู้มีหน้าที่รับผิดชอบต่อเด็กในการพัฒนาค่านิยมผู้ตอบแบบสอบถามบางส่วนได้แสดงความคิดเห็นว่าครูควรริเริ่มในการแนะแนวที่จะมีผลกระทบต่อเด็ก หน้าที่ของครูคือพยายามทำให้มีห้องเรียนที่เกิดการส่งเสริม สนับสนุนให้เกิดการพัฒนาจริยธรรม ในทุกโอกาส การสอนจริยธรรมเป็นหนึ่งในแนวคิดทางการทำงานสำหรับเป้าหมายของเด็ก นำไปใช้ในชีวิต ผู้ตอบแบบสอบถามกลุ่มที่ 2 ให้ความเห็นว่าเป็นบทบาทของครูในการพัฒนาจริยธรรม เด็กเป็นสิ่งจำเป็นที่จะละเลยไม่ได้เพราะเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของครู ผู้ปกครองไม่สามารถปลูกฝังจริยธรรมได้ทั้งหมด ผู้ตอบแบบสอบถามกลุ่มที่ 3 ให้ความเห็นว่าเป็นภาระหน้าที่ของครูแต่ ครูควรเน้นในการสร้างแบบอย่างที่ดีมากกว่าการอธิบายให้ความรู้ ครูควรประพฤติตนเป็นแบบอย่างให้เด็กนักเรียนทุกคนทั้งต่อหน้าและลับหลัง หน้าที่ครูควรอยู่กับผู้เรียนครูควรมีบุคลิกภาพเป็นผู้นำทางจริยธรรม เด็กจะใช้เวลาเกือบทั้งหมดกับเพื่อนนั้นจริยธรรมจึงมีต้นกำเนิดที่โรงเรียน

ในด้านบทบาทของผู้ปกครองผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากเห็นว่าสภาพและล้อมที่บ้าน เป็นความรับผิดชอบในเบื้องต้นของการพัฒนาเด็ก ไม่ใช่เพียงเป็นความรับผิดชอบของครูเท่านั้น แต่การอบรมหลักจริยธรรมเป็นหน้าที่ของครอบครัวด้วย การพัฒนาจริยธรรมให้แก่เด็กต้องเริ่มจากที่บ้านและต่อไปก็เป็นหน้าที่ของฝ่ายจัดการศึกษา โรงเรียนและชุมชนจึงเป็นสิ่งแวดล้อมทางจริยธรรม การจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นธรรมชาติคือการสร้างจริยธรรม โรงเรียนได้บกพร่องต่อการสร้างจริยธรรม ความมุ่งสร้างจริยธรรมให้เกิดขึ้นอย่างถาวรอันเป็นภาระหน้าที่ของครู ผู้ปกครองในการให้ความรู้และประสบการณ์แก่เด็ก เสน่ห์อันชั่วช้าที่สุดจะเป็นประโยชน์และบรรลุผลเป็นรูปธรรมหากเกิดจากความร่วมมือ ไปสู่เป้าหมายจากครูและผู้ปกครอง การปฏิบัติตามบทบาทของครูและผู้ปกครองบนพื้นฐานของความไม่ต่อเนื่อง ขาดการเป็นแบบอย่างที่ดี ขาดการวางแผนดำเนินงานอย่างเป็นระบบก็จะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาจริยธรรม

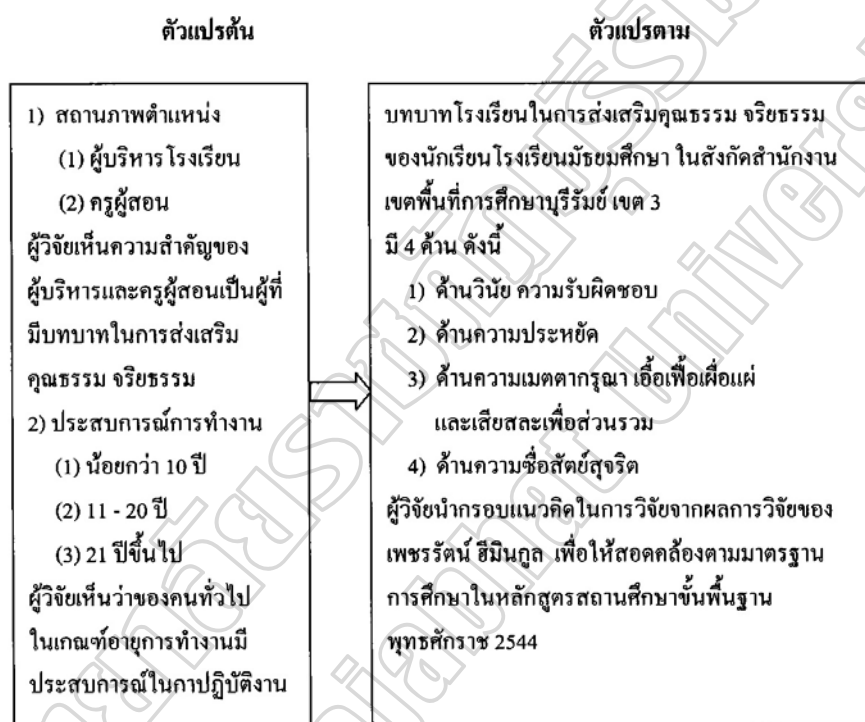
เฟลด์แมน (Feldman, 2001 : 23-25) ได้วิจัยเรื่องพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน ในโรงเรียนที่จัดรูปแบบตามวิถีประชาธิปไตย ได้นำเสนอว่าโคลเบอร์กเชื่อว่าเด็กมีความต้องการอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เปิดโอกาสให้เด็กแสดงความคิดเห็นต่อปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรม งานวิจัยนี้ได้ศึกษาจากข้อคิดเห็นผลกระทบและการพัฒนาจริยธรรมในโรงเรียนชุมชนที่ดำเนินงานสอดคล้องกับแนวทางของโคลเบอร์ก ข้อมูลที่นำมาใช้มาจากการจัดกลุ่มตัวอย่างแบบไม่แบ่งชั้นจากโรงเรียนที่จัดกิจกรรมตามวิถีประชาธิปไตยกับเด็กอายุ 4 – 19 ปี

ที่มีอิสระในการเลือกกิจกรรมและเข้ากลุ่มเพื่อด้วยตนเอง เฟลด์แมนใช้คำถามว่าจะเข้าไปมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้าใจที่มีอิทธิพลต่อเด็กว่าจะมีวิธีสร้างความรับผิดชอบได้อย่างไร โรงเรียน ชัคบิวรี วาลเลย์ ในเมืองเฟรมมิงแฮม รัฐแมสซาชูเซตส์ มีนักเรียน 220 คน เป็นโรงเรียน รูปแบบวิถีประชาธิปไตยที่ให้ผู้เรียนดำเนินกิจกรรมตามที่ผู้เรียนสนใจตามแนวทางของเด็กด้วยตนเอง นักเรียนทั้งหมดใช้เวลาเข้ามาศึกษา 3 ปี เพื่อพัฒนาความสามารถของตน ผู้วิจัยใช้เวลาเกือบ 3 ปี สังเกตการณ์ประชุมคณะกรรมการสอบสวนการกระทำผิดและฝ่าฝืนระเบียบของโรงเรียนจำนวน 52 ครั้ง ของเขตของการวิเคราะห์ข้อมูลได้ใช้หลักเดียวกันกับการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ จากการสังเกตการประชุมในแต่ละประเด็นว่ามีระดับการมีส่วนร่วมของนักเรียนว่าได้ปฏิบัติตามแนวทางที่เหมาะสมตามกฎเกณฑ์เพียงใด ตามแนวทางการพัฒนาและความเข้าใจอย่างลึกซึ้งสมดุลระหว่างสิทธิส่วนบุคคลและความรับผิดชอบต่อส่วนรวม งานวิจัยได้สร้างความเข้าใจเพิ่มเติมต่อการให้ความรู้และการพัฒนาบุคลิกภาพเด็ก แตกต่างจากโรงเรียนโดยทั่วไปและจากการอ้างอิงการวิจัยของโคลเบอร์กเกี่ยวกับการพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรม

เลวิงตัน อีริก และครูเกอร์ (Livingston Eric & Kruger. 2002 : 236 อ้างถึงในเพ็ชรรัตน์ อิมินกุล. 2548 : 42) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการสร้างหลักศีลธรรมสากลของวัยรุ่นที่จบจากบรรดาโรงเรียนภาคกลางวันของชาวผิวในนิวยอร์ก โดยผู้วิจัยได้เฝ้าดูพฤติกรรมการต่อสู้เกี่ยวกับปัญหาทางด้านศีลธรรมของกลุ่มวัยรุ่นเหล่านี้ทั้งในและนอกโรงเรียน ซึ่งสรุปได้ว่ามีทัศนะเกี่ยวกับศีลธรรมที่เกิดขึ้น หลายรูปแบบได้แก่ทัศนะที่ถือประโยชน์ส่วนตัวและทำตามใจของตนเองเป็นหลัก ทัศนะเชื่อมโยงที่เน้นการเจรจาตกลงเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล สิทธิ และความถูกต้องต้องมีทัศนะที่ยึดมาตรฐานศีลธรรม ที่ได้รับ การรับรองจากหน้าที่และประเพณีนิยมเป็นหลัก จากการศึกษางานวิจัยต่างประเทศสรุปได้ว่าการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนเป็นสิ่งจำเป็นที่สถานศึกษาต้องดำเนินการให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร โดยคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม โดยการนำเอาหลักทฤษฎีในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมมาประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสมที่มุ่งผลให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน โดยถาวร และคุณธรรม จริยธรรมที่กล่าวมา เป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของบุคคล ที่มีส่วนสำคัญใน การพัฒนาบุคคล พัฒนาสังคมและประเทศชาติ และในการพัฒนานั้น จะต้องพัฒนาทั้งคุณธรรม จริยธรรม และควบคู่ไปกับการพัฒนาด้านวัตถุ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกคนทุกภาคส่วนของสังคม ตลอดจนสถานบันพัฒนาบุคคลหรือโรงเรียน โดยผู้บริหาร ครู บุคคลที่เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้เสียกับสังคมจะต้องให้ความสำคัญและเสริมสร้างให้นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม เพื่อประโยชน์ใน การดำรงชีวิต ความสงบสุขในสังคม และการพัฒนาประเทศชาติ ไปสู่จุดหมาย

ที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาอย่างยั่งยืน ทั้งทางด้านจิตใจ สังคม เศรษฐกิจ การเมือง โดยใช้คุณธรรม จริยธรรมเป็นตัวกำหนดและสืบทอดจากคนรุ่นก่อนสู่คนรุ่นหลังให้อยู่คู่สังคมไทยตลอดไป

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย